

DET ØKONOMISKE RÅD
FORMANDSKABET

Hovedtendenser
i indkomstudviklingen for de vigtigste
samfundsgrupper 1955-1962

*Redegørelse afgivet til statsministeren
25. februar 1963*

STATENS TRYKNINGSKONTOR
KØBENHAVN 1963

DET ØKONOMISKE RÅD
FORMANDSKABET

Hovedtendenser
i indkomstudviklingen for de vigtigste
samfundsgrupper 1955-1962

*Redegørelse afgivet til statsministeren
25. februar 1963*

STATENS TRYKNINGSKONTOR
KØBENHAVN 1963

Pris 2,50 kr.

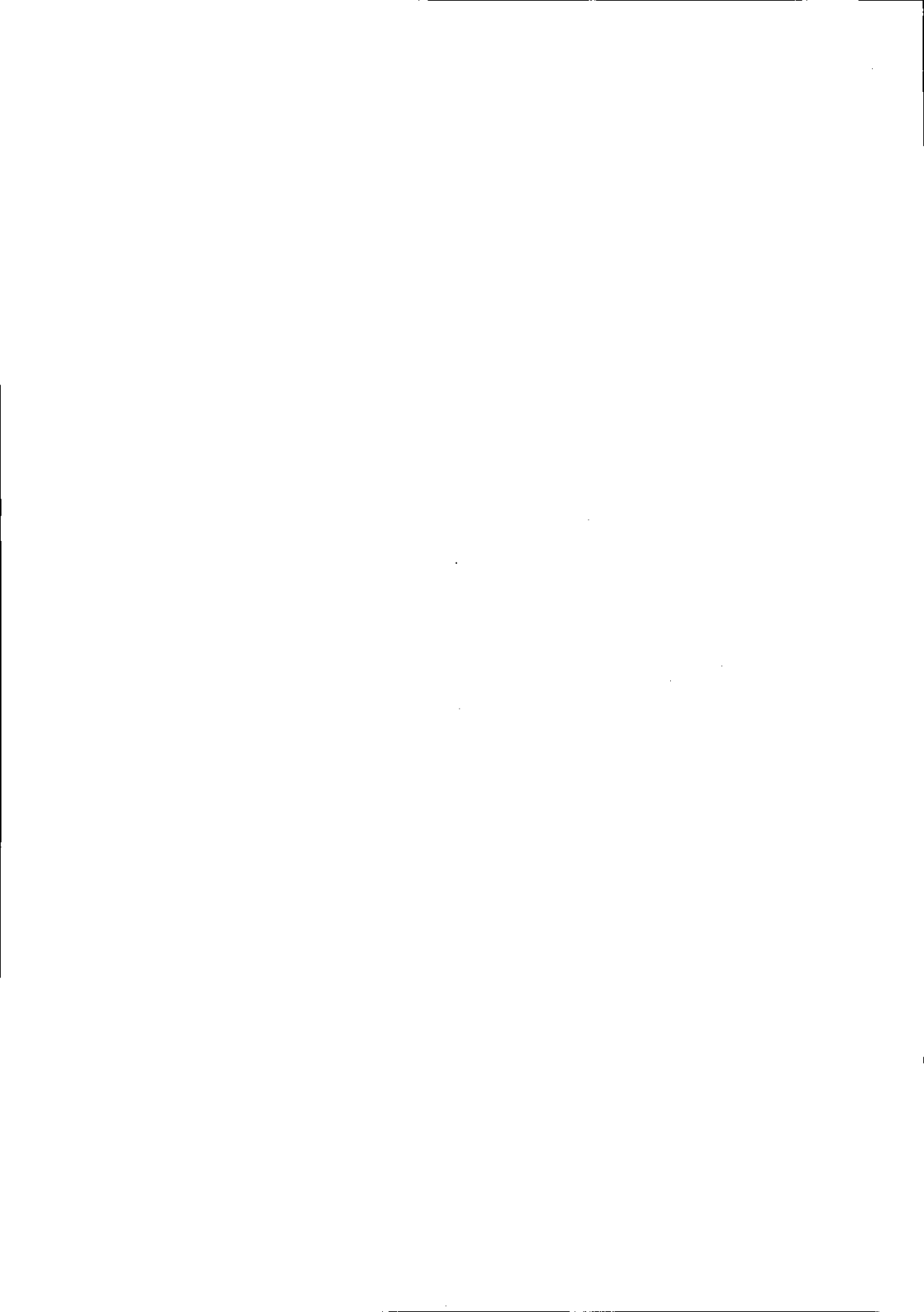
Fi 27-1

NORLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

Forord

Nærværende redegørelse blev den 25. februar 1963 afgivet til statsministeren og blev samtidig i stencileret form tilstillet folketingets medlemmer og medlemmerne af Det økonomiske Råd, dagspressen, samt en række myndigheder og organisationer m. v.

Der er i den trykte udgave foretaget visse redaktionelle ændringer og mindre, talmæssige korrektioner.

Hr. statsminister J. O. Krag

Den 4. januar 1963 opfordrede statsministeren Det økonomiske Råds formandskab til så hurtigt som muligt at udarbejde en oversigt over indkomstudviklingen i de senere år for de vigtigste befolkningsgrupper, idet det ved løsningen af de foreliggende fordelingspolitiske problemer ville være af betydning at have en sådan å jourført oversigt over den faktiske indkomstudvikling.

Ved velvillig bistand fra organisationernes og myndighedernes side er der indsamlet et betydeligt materiale, som er sammendraget i vedlagte oversigt: »Hovedtendenser i indkomstudviklingen for de vigtigste samfundsgrupper 1955-1962«.

Som bidrag til vurderingen af disse statistiske oplysninger ønsker formandskabet at anføre følgende:

1. En indkomststatistik vil som regel vise, at der er større eller mindre forskelligheder i indkomstudviklingen for forskellige befolkningsgrupper. Dette kan imidlertid ikke tjene som begrundelse for, at man gennem den økonomiske politik skal sikre alle befolkningsgrupper præcis ensartede indkomststigninger. Det er tværtimod et vigtigt led i det økonomiske system, at brancher, der har gode indtjeningsmuligheder, tiltrækker arbejdskraft og kapital, medens erhverv med ringere indtjeningsmulighed afgiver arbejdskraft og kapital. Dette betyder bl. a., at den arbejds løn, der kan tilbydes i erhverv med gode indtjeningsmuligheder, vil være højere end i erhverv, hvor indtjeningsmulighederne er ringere. Det kan derfor ikke forventes, at lønudviklingen på alle områder vil forløbe parallelt.

I et økonomisk samfund, der som det danske dels er afhængigt af udenlandske markeder og ændringer i efterspørgsels karakter, dels har en stærkt differentieret industri, er det særlig vigtigt at bevare mulighederne for tilpasning til ændrede markedsvilkår.

2. En indkomststatistik kan derimod benyttes til at bedømme rækkevidden af de krav, der opstilles fra forskellige samfundsgrupper, og den kan give et sagligt grundlag for politisk stillingtagen til disse krav.
3. Når man opstiller en indkomststatistik, vil der altid opstå diskussion om, hvilket år der skal tages som udgangspunkt. I én periode stiger den ene gruppes indkom-

ster særlig stærkt, i en anden periode er det en anden gruppe, der ligger i spidsen. Ved at vælge et passende udgangspunkt kan man derfor få næsten det resultat, man ønsker, når to gruppers indkomster skal sammenlignes. Formandskabet har valgt en forholdsvis lang periode til belysning af indkomstudviklingen, idet man har søgt at dække perioden 1955-1962; men heri ligger altså ikke, at man anser 1955 for et for alle befolkningsgrupper »rigtigt« udgangspunkt for en bedømmelse af den senere indkomstudvikling.

Som hovedregel har man valgt at belyse indkomstudviklingen i fire perioder, nemlig for det første den økonomiske stagnationsperiode 1955-58, for det andet opgangskonjunkturen 1958-60 og for det tredje og fjerde årene 1961 og 1962, der begge var præget af en udtalt højkonjunktur.

Hovedtrækkene i indkomstudviklingen siden 1955 fremgår af nedenstående oversigt, der er et sammendrag af de i bilaget givne oplysninger. I omstående oversigt er der givet en grafisk belysning af udviklingen.

Procentvis indkomststigning 1955-62

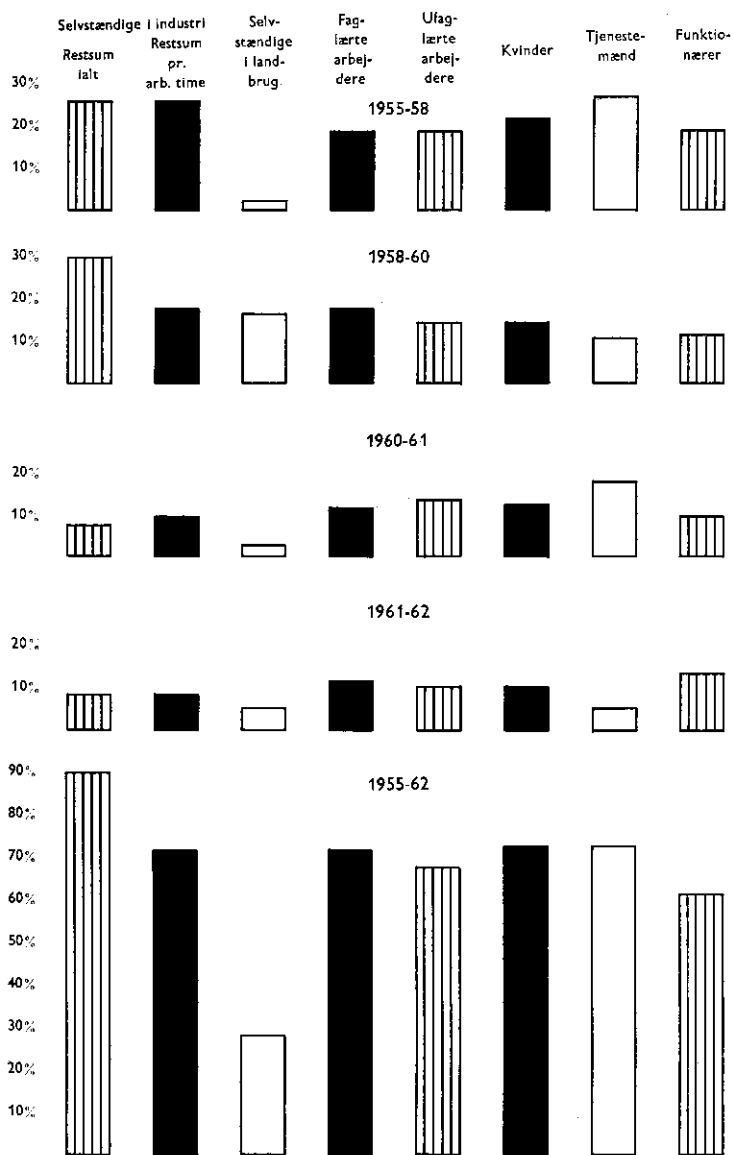
	1955-58 stigning i pct.	1958-60 stigning i pct.	1960-61 stigning i pct.	1961-62 stigning i pct.	1955-62 stigning i pct.
<i>Selvstændige i industri:</i>					
»Restsum« ialt	25	29	7	8	88
»Restsum« pr. arbejdstime	25	17	9	8	70
<i>Selvstændige i landbrug:</i>					
(bruttooverskud pr. ha)	2	16	2	5	27
<i>Timeløn for arbejdere i industri og håndværk:</i>					
Faglærte	18	17	11	11	70
Ufaglærte	18	14	13	10	66
Kvinder	21	14	12	10	71
<i>Tjenestemænd:</i>					
(Årsløn i finansåret)	26	11	17	5*	72*
<i>Funktionærer:</i>					
(Årsløn)	18	11	9	13	60

* Stigningen i 1962 er skønnet.

Som udtryk for indkomstudviklingen for selvstændige i industrien har man valgt »restsummen«. Produktionsresultatet kan deles i lønudgift og »restsum«. Lønudgiften består i aflønning til arbejdere og funktionærer, »restsummen« i afskrivning og forrentning af kapitalen og aflønning af indehaverne. Ved at foretage beregningen pr. arbejdstime kan man til en vis grad tage hensyn til væksten i kapitalapparatet i forbindelse med stigning i beskæftigelsen.

Indkomstudviklingen for selvstændige i landbruget er angivet ved bruttoover-

Grafisk belysning af hovedtrækkene i indkomstudviklingen siden 1955.

Figuren viser den procentvise indkomststigning fra det første til det sidste år inden for hver af de fire delperioder samt for hele perioden 1955 til 1962.

skuddet pr. ha. Bruttooverskuddet omfatter det beløb, der er til rådighed til aflønning af brugerens og familiens arbejdsindsats, forrentning og afskrivning af kapitalen samt til betaling af ejendomsskatter.

For disse to grupper vedkommende er der altså tale om et bruttooverskud, hvoraf skal dækkes afskrivning, reparation og vedligeholdelse, renter af gæld og ejendomsskatter, før man når til nettofortjenesten. Da de nævnte omkostningsposter er temmelig uafhængige af variationer i produktionens størrelse, må det antages at nettofortjenesten svinger stærkere end bruttooverskuddet.

For alle grupper – undtagen selvstændige i landbruget – er der tale om en meget kraftig stigning i pengeindkomsterne. Over for disse pengeindkomststigninger står en opgang i detailpristallet på ca. 23 pct., således at der også er opnået en realindkomststigning, der efter danske erfaringer er usædvanlig stor.

Det er karakteristisk, at indkomststigningen for selvstændige i industrien i de to første perioder har været noget større end opgangen i timelønnen for arbejdere, hvorimod timelønnen er steget stærkest i de to sidste år.

Selvstændige i landbruget har haft en mindre indkomststigning end selvstændige i industrien som helhed. Det må dog bemærkes, at der i hver periode har været tale om en stigning i de selvstændige landmænds bruttoindtægter, og at denne som helhed har været størst for ejerne af de mindre brug. Visse brancher inden for industrien har iøvrigt haft en væsentlig mere ugunstig udvikling i denne periode. Det gælder navnlig skibsværfterne (jvfr. tallene for transportmiddelindustrien i bilaget), men også brancher i andre dele af industrien har været udsat for tilbagegang. Som forklaring herpå kan bl. a. henvises til det ovenfor under punkt 1 nævnte.

Funktionærene har tilsyneladende haft en mindre stigning end andre lønmodtagere. Hertil er dog at bemærke, at tallene for funktionærers indkomststigning er baseret på et ret begrænset materiale, samt at man ved sammenligning med arbejdslønnen må huske, at arbejdstiden er blevet forkortet, og at årslønnen for arbejderne derfor er steget 5-6 pct. mindre end timelønnen.

Landbrugsrådets repræsentant i statistikudvalget har fremhævet, at den foran viste stigning i bruttooverskuddet pr. ha. 1961-1962 formentlig er noget overvurderet, samt at man ved bedømmelse af tallene må tage i betragtning, at de øgede investeringer i landbruget siden 1955 har medført en stigning i afskrivninger og vedligeholdelse på 25-50 pct. varierende efter brugsstørrelse.

Repræsentanten for Fællesrådet for danske Tjenestemand- og Funktionærorganisationer har ligeledes taget et vist forbehold overfor den beskrivelse, der er givet af lønudviklingen for tjenestemænd i bilaget s. 22 ff. og henviser til en af Fællesrådet i dag offentliggjort redegørelse for tjenestemændenes lønudvikling siden 1. april 1958.

I tilknytning til analysen af indkomstudviklingen for de vigtigste samfundsgrupper har man forsøgt at belyse det særlige lavtlønsproblem. Det har imidlertid vist sig at være overordentlig vanskeligt at opstille en klar definition af, hvad der skal forstås ved lavtlønnede.

På side 22 omtales Arbejdsgiverforeningens lønspredningsstatistik, der giver oplysning om den faktisk indtjente timeløn bortset fra visse tillæg for de enkelte arbejdere. Lønnen varierer fra under 5 kr. til over 14 kr. pr. time, således at kvindernes løn gennemgående ligger lavere end mændenes og de ufaglærtes lavere end de faglærtes. Beregningen viser dernæst, at arbejderne fordeler sig jævnt på de forskellige løntrin. Der er med andre ord ikke tale om, at skarpt adskilte grupper ligger på hver sit løntrin.

Rent teknisk kan lønspredningsstatistikken anvendes til at beregne, hvad det vil koste at bringe arbejdere under en vis mindsteløn op på denne løn – vel at mærke under forudsætning af, at de højere lønninger ikke stiger som følge heraf.

Den enkelte arbejder kan imidlertid arbejde på tidløn i en del af sin arbejdstid og på akkord i resten. Hans gennemsnitlige løn kommer derfor til at afhænge af to lønsatser og hans eget arbejdstempo. Det vil derfor næppe i praksis være muligt at finde frem til netop de satser, der bringer en indtjent ugeløn op på et bestemt mindstebeløb.

Da det vil være meget vanskeligt at gennemgå en lang række detaljerede akkordtakster, må man antagelig nøjes med reguleringer for de lavestlønnede, der arbejder på tidløn efter normaltakster, der er fastsat i overenskomsterne.

De synspunkter, der kan føre til særlige reguleringer for de lige nævnte lønmodtagere, kan utvivlsomt også gøres gældende for andre grupper, f.eks. visse tjenestemandsgupper, visse grupper inden for kontorfagene, folke- og invalidepensionister og eventuelt også visse grupper i det mindre landbrug. Det har imidlertid ikke været muligt inden for den korte tidsfrist at fremskaffe materiale til en bredere belysning af lavtlønsproblemet omfang.

Statsministeren har endvidere anmodet formandskabet om at ledsage nærværende udtalelse med sådanne bemærkninger om den almindelige økonomiske situation, som udviklingen i de seneste måneder måtte give anledning til.

I formandskabets redegørelse af 18. december 1962 lagde man vægt på, dels at den stærkere stigning i omkostningsniveauet her i landet havde forringet konkurrenceevnen, dels at betalingsbalancen bl. a. som følge heraf viste et uholdbart stort underskud. Allerede de indkomststigninger, der måtte forventes i foråret 1963 som følge af pristalsregulering m. m., ville gøre det vanskeligt at opnå den forbedring af betalingsbalancen, som er en nødvendig forudsætning for, at fuld beskæftigelse kan opretholdes. På denne baggrund anbefalede man den yderste tilbageholdenhed med nye indkomstforhøjelser.

De sidste to måneders valutastabilitet kan ikke bevirke en ændring i denne vurdering. Omsætningsafgiftens indførelse måtte nødvendigvis føre til en ophobning af indkøb i sommeren 1962 og derefter en afsvækkelse hen på efteråret. Herudover hænger stabiliseringen af valutareserven bl. a. sammen med de noget bedre afsætningsmuligheder for landbrugsprodukter, hvis varighed man dog ikke tør stole på.

Der er derfor endnu ikke klare tegn på, at man har opnået den stabilisering af økonomien, som tilsigtedes med det økonomisk-politiske forlig i sommeren 1962.

Januarpristallet udløste kun to dyrtidsportioner, og pristalsreguleringerne i foråret vil derfor andrage 600-700 mill. kr. Da der kun manglede eet pristalspoint for at udløse en tredje dyrtidsportion, og der siden er indtruffet prisstigninger, må man regne med, at den tredje portion kommer efter julipristallet.

Det må derfor fastholdes, at man allerede har lagt beslag på hovedparten af den produktionsstigning, der i gunstigste fald kan fremkomme – nemlig hvis det lykkes at opretholde den fulde beskæftigelse.

Underskuddet på betalingsbalancen for 1962 skønnes at have været ca. 1 $\frac{1}{2}$ milliard kroner. Det er nødvendigt at nedbringe dette underskud væsentligt i 1963, og hertil må anvendes så meget som muligt af den produktionsstigning, der kan opnås.

Det er ikke muligt med sikkerhed at forudsige, hvor længe det nuværende efterspørgselspres vil holde sig. Eventuelle tendenser til afsvækkelse af efterspørgselspresset vil imidlertid i forårs- og sommermånederne blive modvirket af, at der efter den langvarige vinterperiode må ventes en forcering af bygge- og anlægsvirksomheden. I den foreliggende situation må hensynet til betalingsbalancen derfor være afgørende, og det store underskud nødvendiggør, at indkomststigninger indtil videre må begrænses til det mindst mulige.

København, den 25. februar 1963.

Søren Gammelgård

Hoffmeyer

Carl Iversen
formand

Hovedtendenser i indkomstudviklingen for de vigtigste samfundsgrupper 1955-1962

1. Indledning

På mødet den 4. januar 1963 mellem regeringen, erhvervenes og arbejdsmarkedets organisationer blev Det økonomiske Råds formandskab med henblik på den tilstræbte samtidige løsning af de bestående indkomstpolitiske problemer opfordret til med kort varsel at udarbejde en oversigt over de senere års indkomstudvikling i Danmark.

Spørgsmålet blev gjort til genstand for drøftelse i det statistikudvalg, som er nedsat af Det økonomiske Råd til løsning af mere langsigtede opgaver vedrørende udbygning og å jourføring af den eksisterende indkomststatistik. Der har været ført forhandlinger med de enkelte medlemmer af udvalget såvel som med myndigheder og organisationer, der ikke er repræsenteret i udvalget.

Som resultat heraf er tilvejebragt et materiale vedrørende indkomstudviklingen 1955-62, hvis hovedresultater sammenfattes i det følgende.

For at få tilstrækkeligt perspektiv i udviklingen er man gået tilbage til 1955, idet man herved har fået mulighed for at belyse indkomstforskydninger, dels i perioden 1955-58, der var præget af økonomisk stagnation, dels i 1958-60, som karakteriseredes ved en kraftig ekspansion, og endelig i årene efter 1960, hvor der har rådet en udpræget højkonjunktur.

Det må understreges, at det ikke har været muligt inden for den givne tidsfrist at løse den omhandlede opgave fuldt ud. Navnlig har der ikke kunnet tilvejebringes grundlag for en tilfredsstillende analyse af indtjeningsforholdene inden for vigtige sektorer som bygge- og anlægsvirksomhed, håndværk, handel og liberale erhverv. Man har måttet koncentrere sig om de områder, hvor der i forvejen har foreligget ældre oplysninger, som har kunnet suppleres med talmateriale op til den seneste tid. Undersøgelsen omfatter derfor i hovedsagen kun:

Selvstændige inden for industrien.

Selvstændige inden for landbruget.

Arbejdslønnen i industri og håndværk.

Lønninger for tjenestemænd og funktionærer.

På basis af nationalindkomststatistikken har det dog været muligt at give visse hovedtal for udviklingen også inden for andre områder frem til 1961, og der er i øvrigt

i redegørelsen medtaget en række mere summariske oplysninger om indkomstudviklingen på basis af andet eksisterende talmateriale, især normaltalsberegninger for visse dele af handelserhvervet, statistikken vedrørende aktieselskabsregnskaber m.v.

Undersøgelsen er blevet mødt med stor velvilje fra organisationernes og myndighedernes side, hvilket har været forudsætningen for, at det er lykkedes at fremskaffe et materiale, der – selvom det langt fra dækker alle grupper – dog er væsentligt mere omfattende, end man på forhånd kunne vente. Præsentationen af materialet sker alene på formandskabets ansvar.

2. Indkomstudviklingen 1955-1961 belyst ved nationalindkomststatistikken

Et samlet overblik over indkomstudviklingen og forskydninger i indkomstfordelingen kan fås på grundlag af nationalindkomststatistikens opgørelse af de enkelte hovederhvervs bidrag til den samlede nationalindkomst (bruttofaktorindkomst) og af sammensætningen heraf på henholdsvis løn og restindkomst, hvilket sidste beløb repræsenterer aflønningen til de selvstændige og aflønning af den samlede kapital (såvel egen- som fremmedkapital), der er investeret i erhvervet. Endvidere skal restindkomsten dække afskrivning og vedligeholdelse, idet den er opgjort brutto, d.v.s. uden fradrag for de nævnte poster.

I mangel af detaillerede oplysninger må Det statistiske Departement ved nationalindkomstberegningerne i betydeligt omfang betjene sig af skøn, hvorfor det i departementets publikationer fremhæves, at beregningerne er behæftet med en usikkerhed, der antagelig er større end ved de fleste andre statistiske opgørelser. Betydningen af dette forhold er dog formentlig større, hvor det gælder om at fastslå det absolutte beløb for henholdsvis lønsummer og restindkomster i en enkelt periode, end hvor det som her drejer sig om at belyse udviklingen i de nævnte størrelser fra een periode til en anden. I hvert fald for lønindkomsterne viser de bevægelser, som kan udledes af nationalindkomststatistikken, god overensstemmelse med de bevægelser, der kan fastslås ad anden vej.

Nationalindkomstberegningerne og den omtalte fordeling på lønindkomst og restindkomst er på nuværende tidspunkt ført frem til og med 1961.* I tabel 1 i tabelbilaget er for hovederhvervsgrupperne landbrug m.v., industri, håndværk, bygge- og anlægsvirksomhed, handel og pengeomsætning samt transporterhvervene vist den procentvise stigning i henholdsvis lønsummer og restindkomster for de tre perioder 1955-58, 1958-60 og 1960-61 samt for alle årene 1955-61 under eet.

Det fremgår af tabellen, at de samlede lønindkomster for alle erhverv under eet er steget mere end de samlede restindkomster, nemlig med godt 60 % mod godt 50 %.

Udviklingen i forholdet mellem lønindkomster og andre indkomster kan ligeledes

---

* Foreløbige tal for nationalindkomsten i et kalenderår foreligger som regel i løbet af det første kvartal efter årets udløb. Der er således efter afgivelsen af nærværende redegørelse offentliggjort tal for nationalindkomsten, dennes sammensætning og anvendelse i 1962. Det er dog endnu ikke muligt at dele tallene op på lønindkomst og restindkomst.

illustreres gennem nedenstående tal for lønindkomsternes andel af den samlede bruttofaktorindkomst 1955-1961:

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Løn i pct.....	47,0	46,5	46,5	47,2	46,9	47,2	48,5

Det ses, at lønsummen i pct. af bruttofaktorindkomsten (lønvoten) i 1961 har været højere end i noget af de tidligere år.

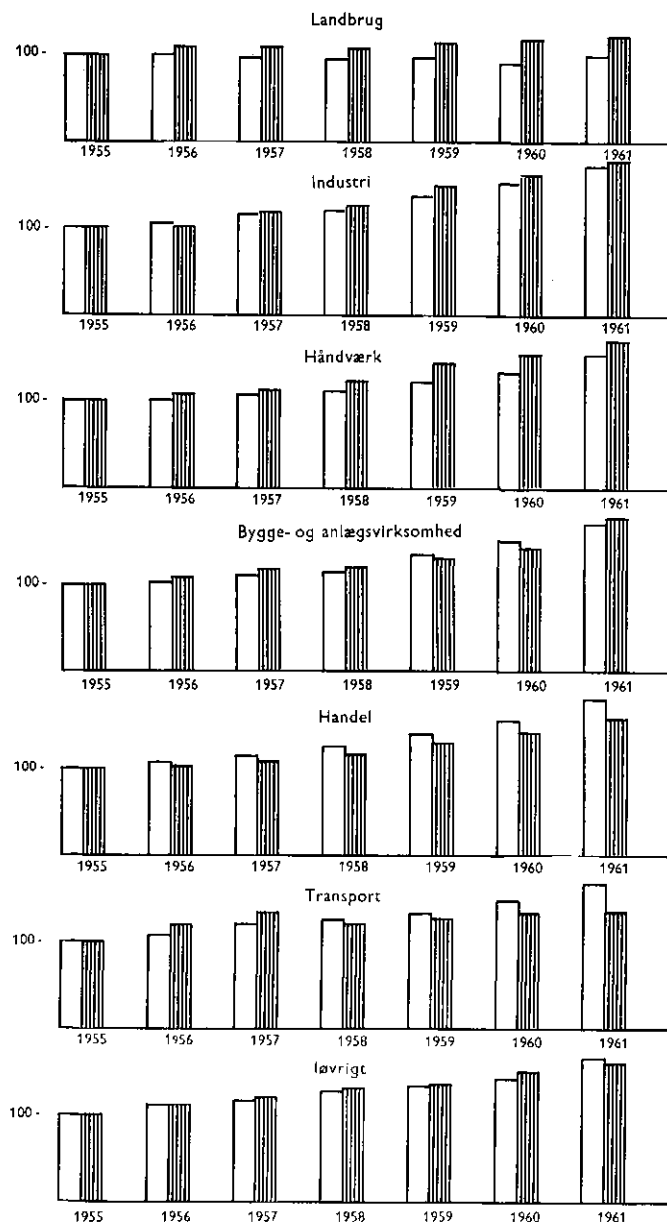
Disse summariske tal dækker over ikke ubetydelige forskydninger mellem de forskellige hovedgrupper, jvfr. tabel 1 samt den grafiske fremstilling i omstående fig. 1.

For landbrug, industri, håndværk samt bygge- og anlægsvirksomhed har der for hele perioden under eet været tale om en stærkere stigning i restindkomsterne (de selvstændige erhvervsindkomster) end i lønindkomsterne; for landbrugets vedkommende er der endog som følge af den kraftige nedgang i medhjælperallet sket et fald i de samlede lønindkomster. Samtidig afspejler den relative tilbagegang for landbruget sig gennem en væsentligt lavere stigningsprocent for restindkomsterne.

For handel og transport samt gruppen »i øvrigt«, der bl.a. omfatter offentlige ydelser (her tillige offentlige værker) samt liberale erhverv, har stigningen i lønindkomsterne været større end stigningen i restindkomsterne. For disse grupper må nationalindkomstopgørelsen antages at være behæftet med en noget større usikkerhed end for de øvrige gruppers vedkommende.

Ved en betragtning af forholdene inden for de enkelte hovederhvervsgrupper er der særlig anledning til at fremhæve udviklingen inden for landbrug, industri og håndværk. Her viser de to første perioder en forskydning i indkomstfordelingen i erhvervsindkomsternes favør – en forskydning, der for erhvervene som helhed opvejes af en modgående udvikling inden for de øvrige hovederhvervsgrupper. Fra 1960 til 1961 steg imidlertid lønindkomsterne i landbrug, industri og håndværk stærkere end de selvstændiges bruttoindkomster samtidig med, at forskydningen over mod en øget andel for lønindkomsterne fortsatte i de øvrige erhverv, delvis i forstærket tempo. Den eneste undtagelse fra dette billede finder man inden for gruppen bygge- og anlægsvirksomhed, hvor der over for en stigning i lønindkomsterne fra 1960 til 1961 på 14 % står en stigning i de selvstændiges indkomster på 26 %. Til gengæld steg lønindkomsterne inden for dette område stærkest i de foregående år.

Det skal understreges, at de nævnte størrelser alene viser forskydningen på indkomstarter og altså ikke indkomsten pr. person eller virksomhed. Såvel beskæftigelsen som kapitalapparatet er vokset kraftigt i den omhandlede periode, men det er ikke muligt på det foreliggende grundlag at drage slutninger om udviklingen i forholdet mellem beskæftigelse og kapitalapparat på den ene side og lønindkomster og restindkomster på den anden side.

Figur 1. Grafisk belysning af udviklingen i henholdsvis lønsom og restindkomst inden for hovederhvervsgrupper 1955-1961, jvfr. tabel 1, side 31 (Indeks 1955 = 100).

Signaturforklaring: Ikke skraverede søjler angiver udviklingen i lønsindkomster; skraverede søjler udviklingen i restindkomster.

3. *Selvstændige inden for industrien*

Oplysningerne vedrørende indtægtsudviklingen i industrien er for årene 1955-61 hentet fra den industrielle produktionsstatistik, der offentliggøres af Det statistiske Departement.

For 1962 er oplysningerne tilvejebragt ved en stikprøveundersøgelse, ved hvilken der er indhentet oplysninger fra omkring 250 industrivirksomheder. Udvælgelsen af de virksomheder, der er blevet anmodet om at give oplysninger, er foretaget af Industrirådet og Det økonomiske Råds formandskab. Indhentningen af oplysninger og bearbejdelsen af materialet er foretaget af Det statistiske Departement.

Som udtryk for den samlede indtjening i industrien har man valgt værditilvæksten, d. v. s. værdien af produktionen minus værdien af anvendte råvarer, halvfabrikata m.m.

Den samlede indtjening fordeler sig dels på lønudgifter til arbejdere og funktionærer, dels på den såkaldte restsum, der i hovedsagen er udtryk for, hvad der er til rådighed for afskrivning og forrentning af kapitalen samt aflønning af indehaverne.

Der er således for restsummens vedkommende tale om et bruttooverskud. Da det imidlertid ikke er muligt med rimelig grad af sikkerhed at beregne udtryk for afskrivningernes størrelse, har man valgt at anvende bevægelserne i bruttooverskuddet som mål for udviklingen i industriens indtjening.

I tabel 2 i tabelbilaget er givet en oversigt over de her nævnte størrelser tillige med antallet af funktionærer og antal arbejdstimer fra 1955 til 1962.

Der knytter sig særlig interesse til at belyse, hvorledes produktionsresultatet (værditilvæksten) pr. arbejdstime fordeler sig på lønudgift og restsum. En sådan beregning er foretaget i nedenstående oversigt:

Industriens værditilvækst i kr. pr. arbejdstime og dennes fordeling på henholdsvis lønudgift og restsum 1955-1962

	1955	1958	1960	1961	1962*
Værditilvækst, kr.	10,34	12,66	14,52	16,12	17,78
Heraf: Lønudgift, kr.	5,93	7,15	8,10	9,15	10,27
Restsum, kr.	4,41	5,51	6,42	6,97	7,51

* Foreløbige tal.

De procentvise forskydninger i de enkelte perioder har været følgende:

Procentvis stigning i industriens værditilvækst, lønudgift og restsum pr. arbejdstime siden 1955

	1955-58 stign. i pct.	1958-60 stign. i pct.	1960-61 stign. i pct.	1961-62 stign. i pct.	1955-62 stign. i pct.
Værditilvækst	22	15	11	10	72
Lønudgift.....	21	13	13	12	73
Restsum	25	17	9	8	70

Stigningen i restbeløbet har været større end stigningen i lønudgifterne såvel i perioden 1955-1958 som i perioden 1958-1960, medens forholdet er det modsatte for 1961 og 1962. For perioden som helhed er stigningen nogenlunde den samme for lønudgift og restsum.

Det skal fremhæves, at stigningen i lønudgiften pr. arbejdstime ikke alene skyldes stigning i arbejdsløn, men også at antallet af funktionærer er forøget i forhold til antallet af arbejdere.

Endvidere skal det understreges, at tallene for 1962 er behæftet med en ret betydelig usikkerhed, fordi man kun har kunnet fremskaffe tal for et mindre antal virksomheder.

Indtjeningsvilkårene for de forskellige industrigræne har i den betragtede periode været ret uensartede. En tilbunds gående analyse måtte baseres på en detaljeret opdeling af industrien på brancher, hvilket ville kræve omfattende beregninger.

Til denne undersøgelses formål har man anset det for tilstrækkeligt at anvende produktionsstatistikens opdeling på ialt 10 hovedgrupper. Nedenfor er vist udviklingen inden for disse grupper 1955-61. Man har ikke fundet det forsvarligt at benytte stikprøveundersøgelsens tal på de enkelte hovedgrupper, og der er derfor ikke medtaget tal for 1962.

Procentvis stigning pr. arbejdstime i industriens restsummer

	1955-58 stigning i pct.	1958-60 stigning i pct.	1960-61 stigning i pct.	1955-61 stigning i pct.
Næringsmiddelindustri	19	10	7	40
Tekstilindustri	39	17	11	81
Fodtøjs- og beklædningsindustri ...	21	22	18	73
Træindustri	19	38	6	73
Papir- og grafisk industri	19	20	1	42
Kemisk industri	19	21	11	60
Sten-, ler- og glasindustri	46	13	16	91
Jern- og metalindustri	31	11	13	64
Transportmiddelindustri	11	32	÷44	÷17
Anden industri	30	32	21	107
Hele industrien	25	17	9	58

De mest fremtrædende træk i udviklingen er de kraftige stigninger for sten-, ler- og glasindustrien, tekstilindustrien samt anden industri og den betydelige nedgang for transportmiddelindustrien. Efter de indhentede oplysninger for 1962 er nedgangen for transportmiddelindustrien fortsat, omend tilsyneladende i et noget afsvækket tempo.

4. *Selvstændige inden for landbruget*

Udviklingen i landbrugernes indtjeningsforhold kan – bortset fra det i forbindelse med nationalindkomststatistikken anførte – belyses på grundlag af den årlige regnskabsstatistik fra Det landøkonomiske Driftsbureau. Driftsbureauets opgørelser er baseret på ca. 1.100 regnskaber, udvalgt repræsentativt blandt de ca. 15.000 regnskaber, der føres under landbo- og husmandsforeningerne.

Det hyppigst anvendte rentabilitetsmål i forbindelse med Det landøkonomiske Driftsbureauets opgørelser er forrentningsprocenten, d. v. s. forholdet mellem den samlede landbrugskapital og det beløb, der er til rådighed til forrentning af kapitalen. For denne undersøgelses formål har man foretrukket at arbejde med et overskudsbegreb, der fremkommer ved at sammendrage forskellige af de i driftsregnskaberne indeholdte poster, og som viser det årlige bruttooverskud, udtrykt i kr. pr. ha, resp. pr. ejendom. Bruttooverskuddet defineres som det beløb, der er til rådighed til aflønning af brugernes og deres families arbejdsindsats, forrentning, afskrivning og vedligeholdelse af den arbejdende kapital samt til betaling af ejendomsskatter. Det er således identisk med det for industrien anvendte overskudsbegreb samt med begrebet restindkomst. De ved de forskellige landbrugsstøtteordninger ydede beløb indgår i beregningen af bruttooverskuddet.*

I tabel 3 i tabelbilaget er vist bruttooverskuddet inden for de enkelte brugsstørrelser samt for alle brugsstørrelser under eet for hvert af driftsårene 1954/55-1961/62. For hele perioden og for samtlige brugsstørrelser under eet afspejler tallene stort set samme bevægelse som de i tabel 1 viste tal for restindkomsterne, hvorimod der fra år til år er tale om ret stærkt afvigende bevægelser, ligesom der er variationer i udviklingen inden for de enkelte brugsstørrelser.

Det statistiske Departement foretager hvert år en omregning af driftsbureauets regnskabstal (gennemsnittene for samtlige brug), hvorved disse henføres fra høstår til kalenderår under hensyntagen til forskydninger i såvel pris- som mængdeforhold mellem de to perioder. Nedenstående oversigt viser bruttooverskuddet 1955-1962 ifølge kalenderårsberegningerne:

	Kr. pr. ha.
1955	1.161
1956	1.245
1957	1.175
1958	1.178
1959	1.271
1960	1.368
1961	1.400
1962	1.472

* Den del af landbrugsstøtten, der har form af tilskud til afsætningsfremmende foranstaltninger, kommer dog kun til udtryk i det omfang, den påvirker salgsindtægterne. Det samme gælder proventet af den afgift ved slagtning af svin, som opkræves med hjemmel i lov af 16. juni 1961 og tidligere tilsvarende love, og som anvendes til prisudligning og markedspleje med sigte på stabilisering eller forbedring af producentpriserne.

Disse tal viser følgende stigningsprocenter:

	1955-58	1958-60	1960-61	1961-62	1955-62
Stigning i pct.	1,5	16,2	2,3	5,1	26,8

Medens driftsbureauets beregninger for høståret 1961/62 viste en nedgang i bruttoudbyttet på godt 4 %, giver kalenderårsberegningen en fremgang på 5,1 % fra 1961 til 1962. Udviklingen i andet halvår 1962 har således ført til en væsentlig forøgelse af bruttooverskuddet. Dette skyldes især den større høst, men også den forbedring i landbrugets prisforhold, der fandt sted i kraft af de gennemførte hjemmemarkedsordninger og stigende eksportpriser.

Forskellen mellem de opgjorte driftsresultater for høståret 1961/62 og kalenderåret 1962 giver ikke det fulde udtryk for den forbedring af landbrugets driftsresultater, der er sket i løbet af andet halvår 1962, idet resultaterne fra første halvår 1962 indgår i begge beregninger.*

Hvad angår udviklingen i bruttooverskuddet for brug af forskellig størrelse, fremgår det af tabel 3 i tabelbilaget, at mindre og mellemstore brug alt i alt har haft en større fremgang end de store brug. Følgende oversigt giver et sammendrag af tabellen:

Procentvis stigning i bruttooverskuddet pr. ha

	Brug u. 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	100 ha og derover	Samtl. brug
1954/55-1959/60	7,1	18,7	23,1	21,2	25,1	21,7	17,7
1959/60-1961/62	12,3	5,3	1,9	÷ 2,9	÷ 7,7	÷ 9,0	2,8
Stigning i alt							
1954/55-1961/62	20,3	24,9	25,5	17,7	15,6	10,8	21,0

Fra 1954 til 1960 var det klart de større brug, der havde den største stigning, medens fremgangen i hvert fald for husmandsbrugene var meget beskedn (7 %). I de sidste to år har udviklingen været stik modsat, idet husmandsbrugene her har haft en relativt betydelig fremgang, medens de store brug har haft tilbagegang.

5. Arbejdsløn i industri og håndværk

De i dette afsnit meddelte oplysninger bygger dels på Dansk Arbejdsgiverforenings lønstatistik for arbejdere i håndværk og industri, dels på den lønstatistik, der udarbejdes af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund. Endvidere har man benyttet

* Som nævnt i skrivelsen til statsministeren (side 8) har landbrugsrådets repræsentant i statistikudvalget taget et vist forbehold over for kalenderårsberegningen for 1962, som på forskellige punkter menes at give et for gunstigt billede af landbrugets økonomi.

de oplysninger om den gennemsnitlige timeløn for industriarbejdere, der kan udledes af den industrielle produktionsstatistik.

Arbejdsgiverforeningens lønstatistik, der omfatter omkring 330.000 arbejdere, giver oplysning om den gennemsnitlige timefortjeneste samt forskellige tillæg: feriepenge, søgnehellighedsbetaling, overtidsbetaling, skifteholdstillæg m. m.

De nævnte oplysninger meddeles særskilt for henholdsvis faglærte og ufaglærte mandlige arbejdere, mænd ialt, kvindelige arbejdere og samtlige arbejdere og inden for hver gruppe meddeles oplysningerne henholdsvis for hovedstaden, det øvrige land og hele landet under eet.

I tabel 4 i tabelbilaget er vist tallene på årsbasis fra 1955 til 1962.

Med hensyn til 1962 skal bemærkes, at der foreløbig kun foreligger oplysninger fra Arbejdsgiverforeningen vedrørende årets tre første kvartaler. Imidlertid tyder resultaterne af Arbejdsgiverforeningens lønstatistik for juli kvartal samt Smedeforbundets statistik for oktober kvartal på, at den i tidligere kvartaler konstaterede løn­glidning er væsentligt afsvækket, således at der for oktober kvartal ikke skulle være grund til at regne med lønstigning udover normale sæsonbevægelser samt den del af dyrtidsreguleringen pr. 1. september 1962, som ikke er kommet til udtryk i tallene for juli kvartal. Da der endvidere for de tidligere år kan konstateres omtrent fuld­stændig parallellitet mellem de lønbevægelser, der kan udledes af henholdsvis Ar­bejdsgiverforeningens lønstatistik og den industrielle produktionsstatistik, har man, også med benyttelse af de oplysninger, der er indhentet ved den foretagne stikprøve­undersøgelse for industrien, fundet det forsvarligt i tabellen at medtage tal på års­basis for 1962.

Det skal endelig bemærkes, at der i oversigten er regnet med den gennemsnitlige timefortjeneste, inclusive de foran nævnte tillæg, alene med undtagelse af overtids­ tillæg, således at oversigten belyser udviklingen i timefortjeneste inden for normal arbejdstid.

I nedenstående oversigt er på basis af tabellens tal for hele landet anført udvik­lingen i den gennemsnitlige timefortjeneste.

Procentvis stigning i gennemsnitlig timefortjeneste for hovedgrupper af industriarbejdere siden 1955. Hele landet

	1955-58 Stign. i pct.	1958-60 Stign. i pct.	1960-61 Stign. i pct.	1961-62 Stign. i pct.	1955-62 Stign. i pct.
Faglærte	18	17	11	11	70
Ufaglærte	18	14	13	10	66
Mænd i alt	18	15	12	10	66
Kvinder	21	14	12	10	71
Samtlige	19	15	12	10	68

For samtlige grupper gælder, at stigningen fra 1960 til 1961 har været større end i noget af de foregående år, men stigningen fra 1961 til 1962 er kun lidt mindre end

stigningen i det foregående år. Ialt falder omkring halvdelen af periodens samlede stigning på 1961 og 1962. Der har kun været ubetydelig forskel på lønudviklingen i hovedstaden og det øvrige land.

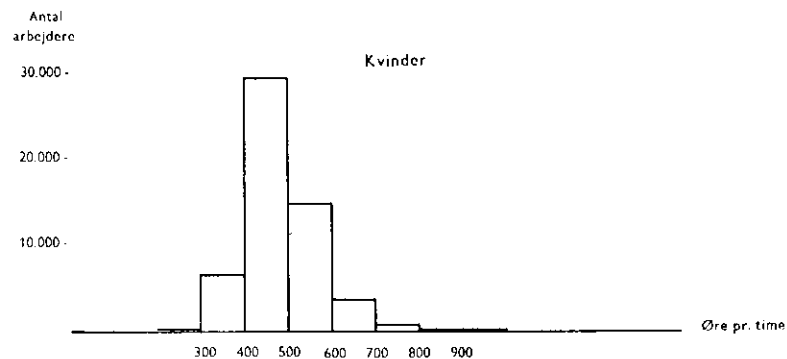
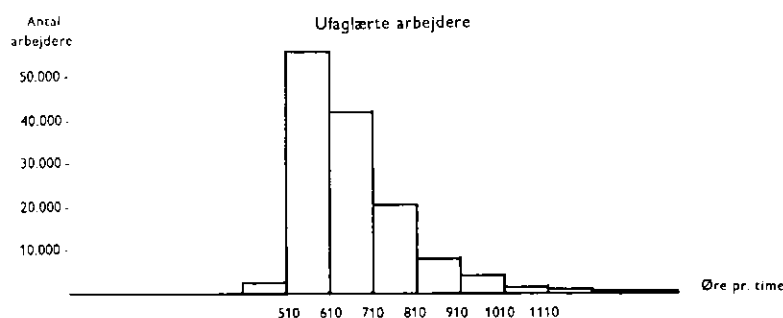
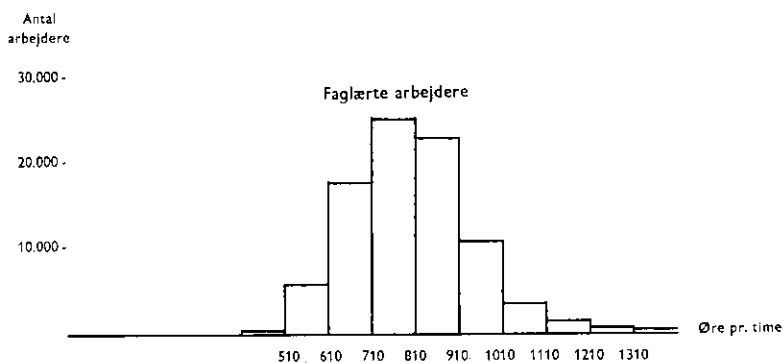
De foran meddelte tal for timefortjenesten er som nævnt gennemsnit for samtlige arbejdere i de pågældende grupper. Blandt de mulige opdelinger på undergrupper har man fundet særlig anledning til at betragte en opdeling på normallønnede, hvis aflønning helt eller overvejende fastlægges ved de kollektive overenskomster, og minimallønnede, hvis lønudvikling ikke i større grad er direkte bestemt af de generelle løn aftaler. En sådan opdeling er gennemført i omstående oversigt, der bygger på oplysninger fra Arbejdsgiverforeningen om gennemsnitstimefortjenesten inden for undergrupper i april kvartal i hvert af årene 1955-1962. Tallene er sammenvæjede med den procentvise fordeling i hver af de to hovedgrupper på faglærte, ufaglærte og kvinder i april kvartal 1962 som vægtgrundlag.

Den gennemsnitlige timefortjeneste for april kvartal følger, opgjort på denne måde, temmelig nøje den gennemsnitlige timefortjeneste på årsbasis, som opgjort foran. Stigningen for samtlige arbejdere er ens inden for normal- og minimallønsområderne, når man betragter hele perioden. Inden for delperioder og inden for de enkelte grupper kan der derimod påvises forskelle, der henfører sig til aflønningsformen. Der er særlig grund til at sammenholde stigningerne fra 1960 til 1961 med stigningerne fra 1961 til 1962.

Procentvis stigning i gennemsnitlig timefortjeneste for henholdsvis normallønnede og minimallønnede. Hele landet

	1955-58 Stign. i pct.	1958-60 Stign. i pct.	1960-61 Stign. i pct.	1961-62 Stign. i pct.	1955-62 Stign. i pct.
<i>Normallønnede:</i>					
Faglærte	18	21	13	11	78
Ufaglærte	16	14	16	8	66
Kvinder	21	14	15	9	72
Samtlige	18	15	15	8	69
<i>Minimallønnede:</i>					
Faglærte	18	17	10	10	68
Ufaglærte	20	15	9	11	67
Kvinder	24	15	11	10	75
Samtlige	20	16	10	11	69

Lønstigningerne i 1961 var såvel for faglærte og ufaglærte mænd som for kvinder særlig udtalte inden for normallønsområderne, medens de minimallønnede har haft en større stigning i 1962. En yderligere opdeling på akkord- og tidløn viser, at stigningen i 1962 har været lavest for ufaglærte mænd og kvinder på normal-tidløn, i begge tilfælde ca. 6 %.

Figur 2. Antal faglærte, ufaglærte samt kvinder beskæftigede hos medlemmer af Dansk Arbejdsgiverforening fordelt efter størrelsen af den gennemsnitlige timefortjeneste i april kvartal 1962.

De faglærte på normalløn er ifølge ovenstående oversigt den gruppe, der har haft den største gennemsnitlige stigning, nemlig 78 %. Dette tal er stærkt påvirket af de særlige lønforhold for murersvende i provinsbyerne, der er normallønnede på akkordløn. Antallet af faglærte på normalløn er ellers ret lille, nemlig ca. 19.000 inden for Arbejdsgiverforeningens område.

Ovenfor er behandlet udviklingen i gennemsnitlig timeløn for forskellige hovedgrupper af arbejdere. Da der knytter sig særlig interesse til lavtlønsproblemet, har man på basis af grundmateriale fra Arbejdsgiverforeningen belyst, hvorledes lønningerne i april kvartal 1962 fordeler sig omkring de beregnede gennemsnit. I tabel 5-7 i tabelbilaget er vist fordelingen på lønintervaller for henholdsvis faglærte og ufaglærte mænd og for kvinder, og i fig. 2 er foretaget en grafisk belysning af fordelingen. Det fremgår, at timelønnen for såvel faglærte som ufaglærte har varieret fra under 5 til over 14 kr., medens kvindernes indtjening er præget af betydelig mindre variationer.

I timelønnen indgår ikke feriepenge, søgnehelligdagsbetaling, overtidsbetaling, tillæg for skifteholdsarbejde m.m. For de lønmodtagere, som dels arbejder på akkord, dels på tidløn, er lønnen beregnet som et vejet gennemsnit af akkord- og tidløn. Dette gennemsnit kan i en del tilfælde fremkomme som resultat af indbyrdes stærkt varierende fortjenester ved henholdsvis tidløns- og akkordarbejde. Gennemsnitslønnen for akkordarbejde lå i april kvartal 1962 for de forskellige hovedgrupper mellem 20 og 25 % over gennemsnitslønnen for tidlønsarbejde.

På grundlag af en lønspredningsstatistik som den viste er det muligt for den kreds af lønmodtagere, der er dækket af statistikken, at skønne over omkostnings- og indtægtsvirkningerne ved gennemførelse af en mindsteløn af nærmere angiven størrelse.

I den aktuelle situation knytter der sig en særlig interesse til antallet af lønmodtagere med en gennemsnitlig timeløn under 6,11 kr., modsvarende en ugeløn på 275 kr. Overført til april 1962 svarer en aktuel timefortjeneste på 6,11 kr. til 6,00 kr. (dyrtidsregulering siden april kvartal 9 øre pr. time, lønglidning anslået til 2 øre pr. time). Antallet af lønmodtagere med en timefortjeneste under 6,00 kr. iflg. lønspredningsstatistikken for april kvartal 1962 giver følgende et vist mål for det antal lønmodtagere under Dansk Arbejdsgiverforening, hvis løn ligger under det angivne mindstebeløb. For faglærtets vedkommende drejer det sig om ca. 5.000 eller ca. 6 %, for ufaglærte om ca. 54.000, eller ca. 40 %, og for kvinder om ca. 50.000 eller ca. 92 %.

Dette materiale vedrører som nævnt kun arbejdere, der er beskæftiget hos medlemmer af Dansk Arbejdsgiverforening. Omregnet til hele L.O. skal tallene antagelig fordobles.

6. Tjenestemænd og funktionærer

En belysning af tjenestemændenes lønudvikling siden 1955 vanskeliggøres af det forhold, at der i 1958 med virkning fra 1. april gennemførtes en generel revision af principperne for aflønning af statstjenestemænd, hvorved bl. a. antallet af lønningsklasser reduceredes fra 84 til 30, samtidig med at den tidligere bestående differentiering af lønningerne efter forsørgerforhold og alder bortfaldt.

Som følge af reduktionen af antallet af lønningsklasser er det kun muligt at foretage en direkte sammenligning af lønningerne før og efter 1.4.1958 for ret få, om-

end talstærke grupper, og inden for disse grupper vil man nå til forskellige stigningsprocenter, alt efter de pågældende tjenestemænds alder og forsørgerforhold.

Endelig vanskeliggøres sammenligningen af, at der som led i lønrevisionen i 1958 skete en væsentlig forhøjelse af tjenestemændenes pensionsbidrag i forbindelse med samtidig reduktion af pensionsydelse (sænkning af pensionsniveauet for enkepension og sænkning af egenpensionen på de lavere trin af pensionsskalaen) og en forhøjelse af afgangsalderen fra 65 til 67 år.

Da en belysning af statstjenestemændenes lønudvikling på basis af de i lønnings- og pensionslovene indeholdte lønsatser således må blive meget usikker, har man søgt at få belyst udviklingen i statens faktiske lønudgifter til tjenestemænd, jvfr. nedenstående oversigt. De tal, der herved fremkommer for gennemsnitslønnen pr. tjenestemand, vil dog foruden af lønbevægelserne være afhængige af forskydninger i tjenestemændenes fordeling på lønningsklasser og på løntrin inden for de enkelte lønningsklasser. Det har ikke været muligt at korrigere for dette forhold, men skønsmæssige beregninger tyder på, at de nedenfor meddelte tal i nogen grad overvurderer tjenestemændenes lønstigning. Ligeledes er tallene ikke korrigeret for den stedfundne reduktion af pensionsgodet, for hvilken der vanskeligt kan beregnes noget talmæssigt udtryk. Endelig skal bemærkes, at der i årenes løb er sket ændringer af formel regnskabsmæssig karakter i lønudgifternes kontering. Eksempelvis er der sket overførsel til lønningskonti af tjenestemandslønninger, der tidligere afholdtes over anlægskonti. Også dette forhold vanskeliggør en eksakt belysning af udviklingen i de gennemsnitlige lønningsudgifter.

Den gennemsnitlige årsløn for statstjenestemænd 1955/56-1961/62

Finansår	Antal statstjenestemænd ialt pr. 31/3	Egentlige tjenestem.-	Gennemsnit
		lønn. samt best. tillæg ialt**	
		1000 kr.	kr.
1955/56.....	56.176	710.400	12.650
1956/57.....	57.690	771.500	13.350
1957/58.....	58.444	814.900	13.950
1958/59.....	58.606	934.400	15.950
1959/60.....	58.810	971.000	16.500
1960/61.....	58.412	1.035.300	17.750
1961/62.....	57.750*	1.198.900	20.750

* Anslået.

** Tallene, der er meddelt af finansministeriet, er uddraget af de årlige oversigter, der udarbejdes til finansudvalget over de på finanslovsforslagene opførte lønninger og pensioner m.v. Tallene er her forskudt, så de dækker finansåret forud for det år, der omfattes af finanslovsforslagene. Der er foretaget kontrolberegninger, som viser, at den usikkerhed, der opstår ved at anvende forskudte, budgetterede tal i stedet for faktiske regnskabstal, er af ubetydelig størrelsesorden. Der er i tallene ikke gjort fradrag for tjenestemændenes eget pensionsbidrag.

forsørgere, der er lagt til grund. Tallene er ført frem til og med udgangen af 1962, således at forhøjelsen af stedtillæg og indførelsen af feriegodtgørelse i 1962 slår igenem i disse tal.

Det ses, at der har været en betydelig forskel i udviklingen i begyndelseslønningerne inden for de forskellige lønningsklasser, hvorimod slutlønningerne viser mere ensartede bevægelser. Denne udvikling hænger blandt andet sammen med, at der som led i lønrevisionen i 1958 for en række lønningsklassers vedkommende skete en relativ eller i nogle tilfælde absolut sænkning af de lønsatser, som finder anvendelse ved indtræden i en statstjenestemandstilling. Det vil i almindelighed være udviklingen i slutlønningerne, der frembyder størst interesse som mål for tjenestemændenes lønudvikling.

	Postbude, portører m. v.		Tjenestemandsansatte håndværkere m. v.		Professorer, visse chefstillinger m. v.	
	Beg.løn	Slutløn	Beg.løn	Slutløn	Beg.løn	Slutløn
Stigning 1955-1958, pct.	14	26	21	29	33	24
Stigning 1958-1962, pct.	23	29	28	29	31	27
Stigning i alt 1955-1962, pct.	40	62	55	67	73	58

Da der ydes en række tillæg ud over de normerede lønsatser, havde det været ønskeligt, om der kunne foretages beregninger af bevægelserne i gennemsnitsindtægten for forskellige tjenestemandsgupper. En sådan beregning har man kun kunnet foretage for en enkelt gruppes vedkommende, nemlig de tjenestemandsansatte rektorer, lektorer, adjunkter og gymnasielærere ved statens gymnasieskoler. På grundlag af oplysninger fra finansministeriet om samlet lønsum og antal tjenestemænd for hvert af finansårene siden 1955/56 er beregnet nedenstående stigningsprocenter for denne tjenestemandsguppe. Det bemærkes, at tallene er ført frem til og med 1962/63. Da overtimebetaling som følge af lærermangelen og den foretagne timereduktion spiller en betydelig rolle, har man vist stigningen i gennemsnitslønnen både exclusive og inclusive overtimebetaling.

	Excl. over- timebetaling	Incl. over- timebetaling
Stigning 1955/56-1958/59, pct.	13	17
Stigning 1958/59-1962/63, pct.	45	100
Samlet stigning 1955/56-1962/63, pct	64	133

Finansministeriet har ved materialets fremsendelse fremhævet, at de løngennemsnit, der ligger til grund for ovenstående beregning, er påvirket af, at der i 1960 åbnedes adgang til overenskomstansættelse for magistre m.v. Denne adgang er udelukkende benyttet af lærerkræfter, som på grund af alder eller helbred ikke havde kunnet opnå tjenestemandsansættelse, samt af unge og yngre lærere.

For *funktionærernes* vedkommende foreligger der kun lønstatistiske oplysninger for specielle grupper. En af Fællesrådet for danske Tjenestemand- og Funktionærorganisationer udarbejdet lønstatistik for tjenestemænd og funktionærer indeholder oplysninger om lønudviklingen for funktionærer i banker, sparekasser og forsikrings-selskaber, men kun for tidsrummet siden april 1958. Endvidere er der af Handels- og Kontorfagenes Arbejdsgiverforening udarbejdet periodiske oversigter over lønforholdene for den begrænsede kreds af handels- og kontorfunktionærer, der er ansat hos medlemmer af denne forening. Disse oversigter tillader imidlertid ikke en belysning af lønudviklingen tilbage i tiden. Det eneste materiale, der herefter har kunnet anvendes i nærværende undersøgelse, er dels de oplysninger om gennemsnitslønnen for samtlige funktionærer i industrien, der kan udledes af den industrielle produktionsstatistik, dels en lønstatistik for arbejdsledere og tekniske funktionærer, udarbejdet af Fællesrepræsentationen for danske Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger.

Af den industrielle produktionsstatistik kan udledes nedenstående tal for gennemsnitlig årsløn pr. funktionær i industrien 1955-1962. Tallet for 1962 er baseret på den ovenfor i afsnittet om industrien omtalte stikprøveundersøgelse.

1955	14.900 kr.
1956	15.850 kr.
1957	16.750 kr.
1958	17.600 kr.
1959	18.500 kr.
1960	19.450 kr.
1961	21.200 kr.
1962	23.900 kr.*

* Tallet er foreløbigt.

Den procentvise stigning i de enkelte perioder fremgår af følgende oversigt:

	1955-1958	1958-1960	1960-1961	1961-1962	1955-1962
Stigning i pct.	18	11	9	13	60

Fællesrepræsentationen for danske Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger har på grundlag af lønstatistiske oplysninger fra foreninger under Fællesrepræsentationen, der tilsammen i 1961 omfattede omkring 22.000 medlemmer, meddelt tal for gennemsnitslønnen i hvert af årene 1955-1961. Der foreligger endnu ikke tal for 1962, men Fællesrepræsentationen skønner, at der i 1962 har været en gennemsnitlig lønstigning på 7-8 % for samtlige medlemsgrupper. På dette grundlag kan anføres nedenstående tal for gennemsnitslønnen for arbejdsledere og tekniske funktionærer:

1955	15.250 kr.
1956	16.850 kr.
1957	17.750 kr.
1958	18.250 kr.
1959	19.500 kr.
1960	20.300 kr.
1961	22.700 kr.
1962	24.500 kr.*

* Tallet er foreløbigt.

Den samlede stigning andrager her ca. 61 %. Stigningen fra 1955 til 1958 udgør knapt 20 %, fra 1958 til 1960 ca. 11 %, fra 1960 til 1961 ca. 12 %, og endelig regnes der som nævnt med en stigning fra 1961 til 1962 på omkring 8 %.

7. Andre grupper

Som nævnt i indledningen har det ikke været muligt at fremskaffe et tilfredsstillende materiale til belysning af indtægtsudviklingen for andre grupper end de i afsnit 3-6 nævnte. De vigtigste af de ikke belyste grupper er selvstændige inden for håndværk, handel og liberale erhverv.

Med hensyn til håndværksmestre har man modtaget et materiale fra Teknologisk Institut, omfattende visse håndværksfag. Materialet har dog ikke været omfattende nok til, at det har kunnet anvendes i nærværende undersøgelse.

For håndværksmestre inden for bygge- og anlægsvirksomhed har man desuden hos skattemyndighederne søgt at fremskaffe tal til belysning af indtjeningsudviklingen. Det har dog heller ikke her været muligt at få et tilstrækkeligt omfattende materiale frem med så kort frist. De erfaringer, man har gjort i forbindelse med indsamlingen af materiale hos skattemyndighederne, synes imidlertid at vise, at man med fordel i fremtiden vil kunne udnytte dette materiale til belysning af indtægtsudviklingen i almindelighed.

Hvad angår udviklingen i handelens indtjeningsforhold, foreligger der tal for handelsaktieselskaber frem til 1961. Disse selskabers virksomhed falder helt overvejende på engroshandel, og det kan på grundlag af dette materiale beregnes, at engroshandelens bruttoindtjening alt i alt er steget med godt 60 % fra 1955 til 1961. På grundlag af tal for omsætningsudviklingen i 1962 må man skønne, at engroshandelens bruttoindtjening i dette år yderligere er steget med ca. 10 %.

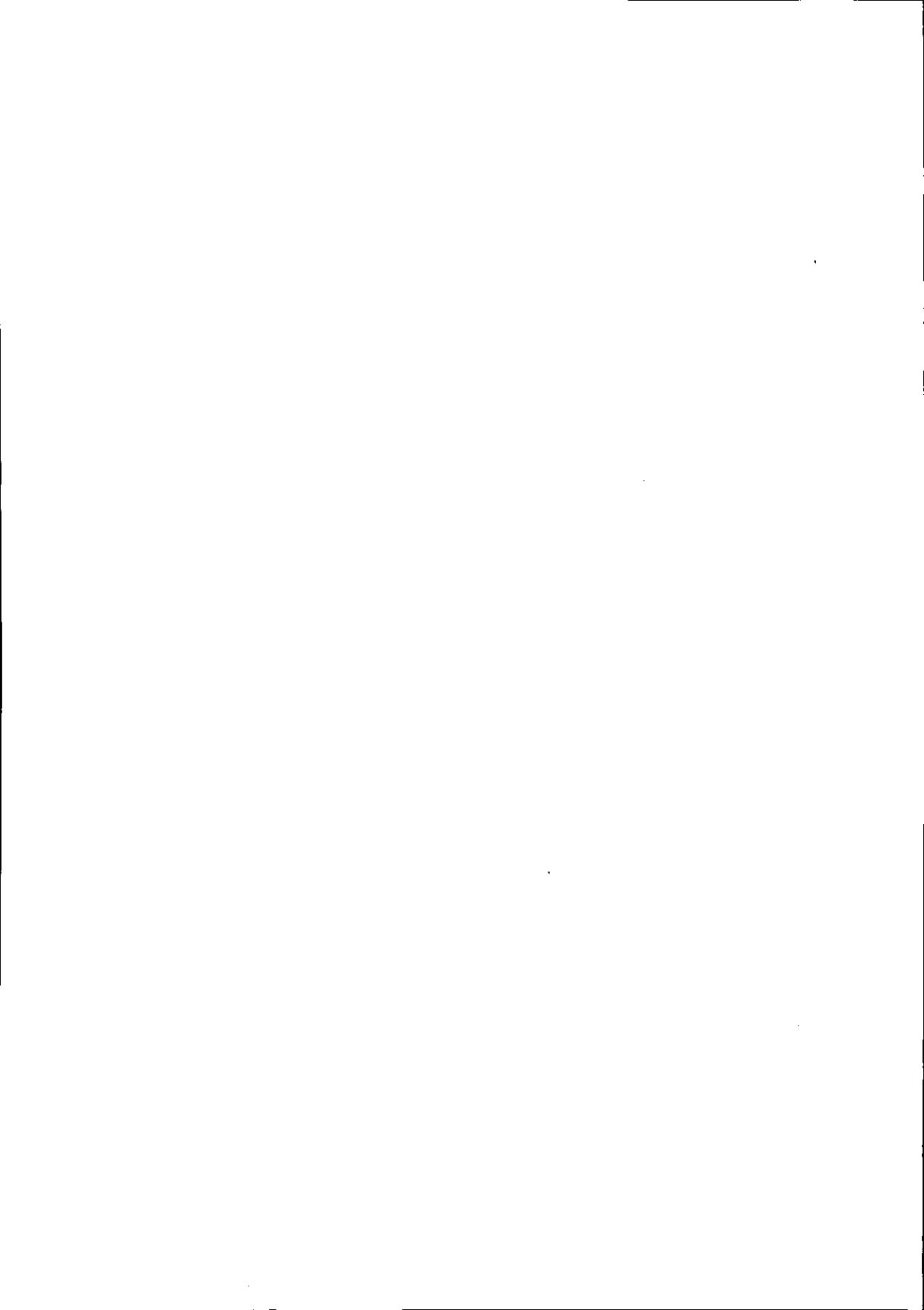
Udviklingen i indtjeningen har været meget uensartet i de forskellige brancher, idet den skønnes at være steget væsentlig mere end gennemsnittet inden for isenkram, husholdningsudstyr, maskiner, byggematerialer og biler. Et særligt materiale vedrørende kolonialgrossister viser en meget kraftig stigning for denne gruppe.

For detailhandelen kan udviklingen i nettoindtjeningen belyses på basis af de normtalsberegninger, der foretages af forskellige brancheorganisationer. Inden for

handelen med kolonialvarer, visse grovvarer m.v. har der fra 1955 til 1961 været en gennemsnitlig stigning i nettoindtjeningen på 73 %. For andre, mindre brancher foreligger der ikke tilstrækkeligt omfattende materiale.

Med hensyn til liberale erhverv, der omfatter ingeniører, læger, tandlæger, advokater m.v., foreligger der kun sparsomme oplysninger. Indtægtsudviklingen for ingeniører afspejles formentlig i nogen grad gennem udviklingen i lønsatserne for kontraktansatte ingeniører i Statens tjeneste. Disse viser en stigning fra 1955 til 1962 på 60-70 %, svarende nogenlunde til stigningerne ifølge Ingeniørsammenslutningens og Dansk Ingeniørforenings lønstatistik for samtlige medlemmer. Hospitalsansatte læger har efter de foreliggende oplysninger haft en nogenlunde tilsvarende indkomststigning. For de øvrige grupper foreligger der ikke tilfredsstillende oplysninger.

Tabelbilag

Tabel 1. Den procentvise stigning i lønindkomst og restindkomst 1955-1961

		1955-58 pct.	1958-60 pct.	1960-61 pct.	1955-61 pct.
Landbrug m. v.	Løn	-5	-4	8	-1
	Restindkomst	6	12	4	23
Industri	Løn	21	28	12	73
	Restindkomst	26	33	8	80
Håndværk	Løn	11	19	18	56
	Restindkomst	23	26	11	73
Bygge- og anlægsvirksomhed	Løn	14	31	14	70
	Restindkomst	19	19	26	77
Handel m. v.	Løn	26	23	15	80
	Restindkomst	16	21	11	57
Transport	Løn	25	19	14	69
	Restindkomst	19	11	2	35
Iøvrigt	Løn	26	13	17	65
	Restindkomst	27	18	5	58
I alt	Løn	19	19	14	62
	Restindkomst	18	19	8	52

Tabel 2. Hovedtal til belysning af industriens indtjeningsforhold m. v. 1955-1962

	Værditilvækst	Lønudgift			Restsum	Antal arbejdstimer	Antal funktionærer
		I alt	Arbejdsløn	Funktionærløn			
		mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.			
						1000 timer	
1955	5.689	3.261	2.310	951	2.428	550.359	63.843
1956	5.989	3.456	2.419	1.037	2.533	538.184	65.349
1957	6.595	3.749	2.630	1.119	2.846	551.826	66.703
1958	6.990	3.947	2.732	1.215	3.043	552.308	68.971
1959	7.982	4.423	3.080	1.343	3.559	582.655	72.596
1960	8.881	4.951	3.444	1.507	3.930	611.715	77.487
1961	9.765	5.543	3.806	1.737	4.222	605.891	81.882
1962	10.830	6.255	4.225	2.030	4.575	609.200	84.800

For årene 1955-59 er foretaget skønsmæssige korrektioner for et mindre antal virksomheder, der først er medtaget i tællingerne fra 1960.

Tabel 3. Udviklingen i landbrugets bruttooverskud inden for forskellige brugsstørrelser 1954/55-1961/62

	under 10 ha		10-20 ha		20-30 ha		30-50 ha		50-100 ha		100 ha og derover		Alle brug	
	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.	kr. pr. ha	kr. pr. ejend.
1954/55	1.764	11.600	1.235	17.800	990	24.000	864	32.800	720	47.400	622	120.700	1.074	35.400
1955/56	1.817	12.000	1.326	19.100	1.117	27.300	967	36.700	836	55.200	709	136.000	1.171	38.500
1956/57	1.866	12.500	1.311	19.400	1.127	27.600	951	36.200	827	54.500	723	137.900	1.175	38.400
1957/58	1.821	12.500	1.297	19.200	1.118	27.400	958	36.100	782	51.100	658	118.000	1.154	36.900
1958/59	1.990	13.900	1.454	21.000	1.229	30.400	1.058	39.700	866	57.500	675	121.100	1.270	40.900
1959/60	1.889	13.300	1.466	20.700	1.219	30.000	1.047	39.400	901	59.500	757	140.100	1.264	40.400
1960/61	2.207	15.500	1.591	22.100	1.326	33.000	1.065	40.300	871	56.300	739	133.100	1.360	44.300
1961/62	2.122	15.200	1.543	22.100	1.242	30.700	1.017	38.300	832	53.500	689	123.500	1.300	42.100

Procentvis ændring i bruttooverskud pr. ha.

Fra 1954/55 til 55/56 ..	+ 3,0	+ 7,4	+ 12,8	+ 11,9	+ 16,1	+ 14,0	+ 9,0
- 1955/56 - 56/57 ..	+ 2,7	- 1,1	+ 0,9	- 1,7	- 1,1	+ 2,0	+ 0,3
- 1956/57 - 57/58 ..	- 2,4	- 1,1	- 0,8	+ 0,7	- 5,4	- 9,0	- 1,8
- 1957/58 - 58/59 ..	+ 9,3	+ 12,1	+ 9,9	+ 10,4	+ 10,7	+ 2,6	+ 10,1
- 1958/59 - 59/60 ..	- 5,1	+ 0,8	- 0,8	- 1,0	+ 4,0	+ 12,1	- 0,5
- 1959/60 - 60/61 ..	+ 16,8	+ 8,5	+ 8,8	+ 1,7	- 3,3	- 2,4	+ 7,6
- 1960/61 - 61/62 ..	- 3,9	- 3,0	- 6,3	- 4,5	- 4,5	- 6,8	- 4,4

Stigning i alt:

1954/55-1961/62	+ 20,3	+ 24,9	+ 25,5	+ 17,7	+ 15,6	+ 10,8	+ 21,0
-----------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Anmærkning: Bruttooverskuddet er defineret som det beløb, der er til rådighed til aflønning af brugerens og hans families arbejdsindsats, forrentning, afskrivning og vedligeholdelse af den arbejdende kapital samt til betaling af ejendomsskatter. Det svarer til begrebet indtægt af gældfri ejendom med tillæg af ejendomsskatter, afskrivning og vedligeholdelse.

Tabel 4. Gennemsnitlige timelønninger, excl. overtidstillæg, for hovedgrupper af industriarbejdere
1955-1962

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
<i>Hovedstaden:</i>								
	Øre pr. time							
Faglærte arbejdere	581	623	661	689	746	810	901	997
Ufaglærte arbejdere	477	513	543	563	609	649	731	807
Mænd i alt	524	563	596	620	669	720	805	890
Kvinder	331	363	386	401	432	460	518	578
Samtlige arbejdere	480	517	549	571	618	663	743	821
<i>Provinsen:</i>								
Faglærte arbejdere	485	520	550	572	619	668	749	831
Ufaglærte arbejdere	419	453	476	492	530	557	632	694
Mænd i alt	443	478	504	523	563	597	673	742
Kvinder	297	328	349	362	389	409	460	507
Samtlige arbejdere	420	453	480	497	534	567	639	704
<i>Hele landet:</i>								
Faglærte arbejdere	532	569	602	628	678	733	817	905
Ufaglærte arbejdere	442	477	503	521	561	592	668	732
Mænd i alt	480	515	545	565	608	647	725	798
Kvinder	315	346	369	382	410	435	488	540
Samtlige arbejdere	448	483	510	531	571	608	682	752

Anmærkning: Tallene for 1962 er skønnede.

Tabel 5. Antal faglærte arbejdere fordelt efter størrelsen af den gennemsnitlige timeløn.
 April kvartal 1962

Løninterval Øre	Antal normallønnede	Antal minimallønnede	Samtlige faglærte
- 499	85	117	202
500- 509	14	57	71
510- 519	25	62	87
520- 529	52	58	110
530- 539	212	102	314
540- 549	147	161	308
550- 559	366	191	557
560- 569	844	295	1.139
570- 579	288	312	600
580- 589	306	357	663
590- 599	342	517	859
600- 609	394	679	1.073
610- 709	4.730	12.582	17.312
710- 809	4.361	20.442	24.803
810- 909	3.496	19.103	22.599
910-1.009	1.668	8.963	10.631
1.010-1.109	732	2.728	3.460
1.110-1.209	385	1.185	1.570
1.210-1.309	232	628	860
1.310-1.409	143	366	509
1.410-	148	537	685
I alt.....	18.970	69.442	88.412

Anmærkning: Tallene omfatter kun lønmodtagere under Dansk Arbejdsgiverforening.

*Tabel 6. Antal ufaglærte arbejdere fordelt efter størrelsen af den gennemsnitlige timeløn.
April kvartal 1962*

Løninterval Øre	Antal normallønnede	Antal minimallønnede	Samtlige ufaglærte
- 499	514	1.087	1.601
500- 509	202	791	993
510- 519	688	1.026	1.714
520- 529	2.168	1.601	3.769
530- 539	4.316	1.839	6.155
540- 549	4.884	1.758	6.642
550- 559	6.562	1.624	8.186
560- 569	6.372	1.542	7.914
570- 579	4.495	1.558	6.053
580- 589	4.180	1.579	5.759
590- 599	3.728	1.548	5.276
600- 609	3.181	1.471	4.652
610- 709	25.825	15.852	41.677
710- 809	10.859	9.522	20.381
810- 909	4.541	3.571	8.112
910-1.009	2.301	1.481	3.782
1.010-1.109	971	287	1.258
1.110-1.209	415	323	738
1.210-1.309	152	131	283
1.310-1.409	113	63	176
1.410-	125	108	233
I alt	86.592	48.762	135.354

Anmærkning: Tallene omfatter kun lønmodtagere under Dansk Arbejdsgiverforening.

*Tabel 7. Antal kvinder fordelt efter størrelsen af den gennemsnitlige timeløn.
April kvartal 1962*

Løninterval Øre	Antal normallønnede	Antal minimallønnede	Samtlige kvinder
-399.....	4.815	1.723	6.538
400-449.....	12.259	4.109	16.368
450-499.....	8.083	4.811	12.894
500-509.....	1.332	871	2.203
510-519.....	1.081	844	1.925
520-529.....	1.031	810	1.841
530-539.....	956	840	1.796
540-549.....	933	713	1.646
550-559.....	698	607	1.305
560-569.....	635	587	1.222
570-579.....	488	559	1.047
580-589.....	478	539	1.017
590-599.....	387	360	747
600-609.....	369	353	722
610-649.....	1.061	735	1.796
650-699.....	807	341	1.148
700-749.....	299	114	413
750-799.....	141	33	174
800-849.....	73	16	89
850-899.....	31	2	33
900-.....	80	6	86
I alt.....	36.037	18.973	55.010

Anmærkning: Tallene omfatter kun lønmodtagere under Dansk Arbejdsgiverforening.

Pris 2,50 kr.

FI 27-1

NORLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN